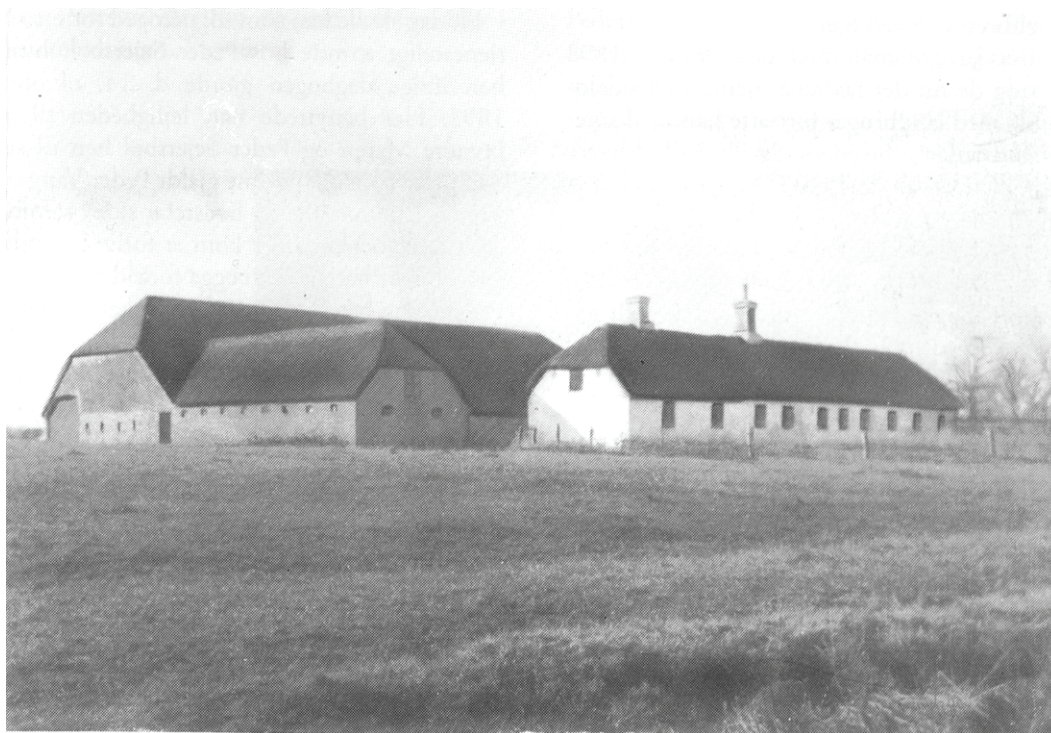

Livet på "Overgaard" i forrige århundrede

Af Aksel Kirk, Engkjærbrovej 30, 7752 Snedsted

»Overgård« ca. 1910.

»Overgaard» kaldes denne dejlige gamle gård, som ligger (eller lå) i Heltborg 500 m. øst for møllen. Den ejes nu af Ebba og Frederik Kristensen, som overtog gården i 1951 efter Ebbas forældre Marianne og Holger Madsen. De har nu opført nye bygninger, først stuehuset i 1952 og de sidste udhuse i 1964.

Indtil 1859, og før den tid har gården været ejet af Overgaard slægter.

Det var én af landsbyens bedste korngårde med 8½ td. hartkorn, med 36 ha (90 td. sæde). Det halve af jorden lå omkring gården og resten i udmarken vest for landevejen. Gården har et engskifte ned mod fjorden.

I den ene ende af fløjhuset t.v. var der aftægtsbolig til den afgangende slægt, når næste generation skulle overtage gården. Længst hen mod porten var der fåresti og midt imellem svinehus, som kun bestod af to små stier.

For før andelsbevægelsen rigtig fik magt, var svineproduktionen stort set kun til eget forbrug. Skjult bag stuehuset var der ko- og hestestald, laden ligger imellem de to fløjhuse..

I Heltborg kom man modsat andre landsdele sent i gang med udskiftningen fra landsbydriften. Det var Peder Chr. Overgaard der stod for

udskiftningen i 1858, han byggede da sin nye gård på udmarken, og flyttede med sin familie ind i de nye bygninger i 1859 og i 1892 blev den overtaget af sønnen Anders Overgaard (kaldet Anders Hald), som igen i 1941 solgte den til sine 2 sønner Peder og Thomas Overgaard, de var begge ugifte. Herefter blev den senere lagt under en nabogård.

Grunden til at Peder Overgaard i 1859 flyttede ud på udmarken, var måske at markerne omkring Overgård var meget lerede og med datidens redskaber og trækraft var det således vanskeligt at bearbejde jorden; derimod var udmarken med behagelig muldjord. Engskiftet blev delt lige over. Derefter solgte han sin fødegård til Jens Vang, som ejede en lille slægtsgård i Sdr. Ydby, hvor ejerne skiftevis hed Jens og Peder Vang.

Jens Vang var født i 1821 i Ydby og hans hustru i 1820 i Semb ved Hvidbjerg. De flyttede til Heltborg 12. april 1859. Med i vognen havde de næste generation Peder Vang, som fyldte 7 år samme dag, samt desuden den 2 år yngre datter Mette Elisabeth.

Familien Vang blev nu nabo til min oldefar Niels Kirk, som dengang ejede mit hjem. Hans

ældste søn Jens Kirk (Bedstefar) var på dette tidspunkt soldat i Kiel (Det gamle Slesvig). Efter at have deltaget i krigen i 1864 nedsatte han sig som smed i en gammel landsbysmedie i Heltborg nær ved hjemmet.

Efter sit giftemål med bedstemor i 1878 overtog de nu det fædrene hjem, men sideløbende med landbruget fortsatte han med smedehåndværket - foruden adskillige tillidshverv som efterhånden lagde beslag på en stor del af hans tid.

Bedstefar, som på mange måder har levedegjort tiden 1866 - 1905 igennem sine enestående dagbøger, beretter i disse om et godt naboskab med Jens Vangs, alt smedearbejde, hesteskoning osv, blev lavet hos bedstefar. Dette venskab blev udtrykt på mange måder, f.eks. skrives der d. 10. april 1871 2. påskedag: Jeg kørte sammen med Jens Vangs til Hvidbjerg, hvor jeg fik byttet en lille ambolt med en større, medens Jens Vangs var på besøg hos konens familie i Semb var jeg i kirke i Hvidbjerg kl. 1. Derefter besøgte jeg flere venner.

Bedstefar havde været smedesvend i Hvidbjerg i tre år, desuden boede der mange gamle krigskammerater på Thyholm hvis venskab blev vedligeholdt i mange år.

Årene gik, og i 1891 var Jens Vangs nu 37-årige datter Mette Kirstine den 15. oktober blevet gift med den 40-årige ungkarl gdr. Søren Nielsen, Sdr. Hedegård i Visby. Nu var der Mette og Jens Vangs store ønske at deres nu 40-årige søn Peder snart ville finde sig en kone og overtage gården, idet de begge havde rundet de 70 år og gerne snart ville på aftægt.

Lidt øst for "Overgård" lå en anden lille gård, hvor ejeren hed Peder Sejersbøl, de havde en datter den 33-årige Maren, som de sammen med Jens Vangs havde bestemt at her kunne der blive et godt parti af Maren og Peder Vang, men det syntes Peder ikke, han ville i stedet giftes med deres tjenestepige den 23-årige Bodil, der var blot et lille mén, hendes forældre boede i et lille hus i Ullerup og faderen var tækkemand, så Jens Vangs syntes måske at hun ikke var god nok til deres eneste søn som skulle arve gården.

Alt tyder på det for Jens Vang henvendte sig til sin gode ven og nabo Jens Kirk, der var sognefoged og en betroet mand som måske kunne forlige parterne, hvad bedstefar lovede og prøvede herefter på følgende måde:

En dag skulle han som sognefoged forrette et

tjenesteligt ærinde hos Peder Sejersbøl, hvad han ifølge dagbogen gjorde d. 14. oktober 1892. Her benyttede han lejligheden til at invitere Maren og Peder Sejersbøl hen til sig om aftenen og det samme gjaldt Peder Vang og Mette. De kom alle og bedstefar skrev samme aften i dagbogen: "Der kom et forlig i stand", som sikkert har glædet begge forældrepar, men Peder Vang brød sit løfte, for i kirkebogen står der d. 30. maj 1893 viet i Heltborg Kirke, gdr. Peder Vang til pige Bodil Maren Andersen født d. 5. juni 1869 i Tvis, datter af husmand Anders Chr. Andersen og hustru Kirstine Pedersen nu i Ullerup.

Peder Vang havde da overtaget gården til en pris af 20 000 kr. + 5 000 kr. i aftægt til forældrene.

Den 5. august 1898 døde Jens Vang 77 år gl. Bedstefar som også var ligsynsmand skrev d. 11. august: Jeg og Jens Præstegaard (Kirkegården) synede liget af Jens Vang.

Den 12. august var vi til Jens Vangs begravelse.

Jens Kirk skriver i 1899, søndag d. 12. november kl. 1. var vi i kirke, hvor jeg stod fadder til Peder Vangs lille søn, som var til dåben og blev døbt Christian. Samme aften døde Jens Vangs enke. Jens Præstegaard og jeg selv synede hendes lig d. 20. november og d. 21. november hentede jeg et læs fremmede ved stationen til hendes begravelse der fandt sted samme eftermiddag.

Bodil og Peder Vang blev forældre til 14 børn, blandt disse nedkom Bodil d. 21. februar 1903 med firlinger 2 drenge og 2 piger, som var for tidlig fødte. Alle 4 døde indenfor det første døgn. Da der dengang var en æressag at børnene døbttes og man tillige var bange for at det hastede, kunne de ikke nå at hente præsten i Visby, så Peder Vang foretog selv den hellige handling. Min bedstemor som assisterede ved fødselen lagde de 4 små børn på tværs i en lille barnekiste og her blev de fotograferet inden kistelåger blev lagt på. Da moderen var meget sløj efter fødslen blev de begravet 2 dage efter den 23., så hun undgik at se dem.

Den 30. maj 1918 fejrede Bodil og Jens Vang deres sølvbryllup, og hele familien blev i den anledning fotograferet.

Matilde er med sine 85 år, den eneste der er tilbage af søskendeflokken, hun bor i Bedsted, som ung lærte hun skrædderhåndværket i Hurup. Det blev da også hendes livsgerning. Hun og

Det er fra venstre i bagerste række Anna, Thorvald, Marie, Kristian, Jens Peter og Maren.

Første række fra venstre: Valdemar, Holger, Dagmar og mellem forældrene den yngste datter Matilde født d. 11 novemb. 1911 kl. 11 om formiddagen, det var samtidig moderens 11 fødsel.

hendes mand der var kommunalarbejder byggede i Bedsted et godt hjem for deres 3 børn.

Matilde har nu været enke i mange år, men får daglig besøg af folk som kommer med tøj der skal ændres mm.

Fra sin mor vidste Matilde at hun ikke havde været god nok til Jens Vangs eneste søn. Så da jeg i bedstefars dagbøger læste, at det havde været hans opgave at få stiftet et forlig mellem Peder og Maren, gav Matilde mig lov til at skrive nævnte lille historie, som hun selv siger sådan var det bare for 100 år siden.

Ligeledes fortæller Matilde videre om dengang da Valdemar blev født var Peder Vangs ved at køre hø ind. Bodil stod på vognen og lagde læsset, medens Peder forkede hø op til hende, da Bodil pludselig udbrød: ”Vi skal skynde os hjem, jeg skal have jordemoder”. Peders lune svar var: ”Du kan vel vente til vi er færdig med at køre hø ind”, men det kunne Bodil ikke, blot 1 time senere så Valdemar dagens lys.

Peder Vangs landbrug var også efter datiden lidt gammeldags, der var ingen elektricitet eller telefon, og de spiste alle af samme fad ved bordet.

Besætningen var på 10 malkekøer, en del stude og ungvæg, 3 jyske heste, en del får og grise samt en del høns som var almindelig på en bondegård. Alt var vel fodret og marken veldrevet.

Det første jeg selv kan huske var at der altid var en voksen søn hjemme samt en datter, ligeledes var der en tjenestedreng.

Der var ingen indhegninger til dyrene om sommeren, de stod i stedet tøjret, f.eks. skulle

kørne efter morgenmalkningen trækkes på græs og efter et par timer måtte tjenestedrengen ud og flytte disse, derefter skulle de hjem til middag for at malkes, trækkes ud og flyttes endnu engang før de atter skulle på stald og malkes til aften. I 1930 solgte Peder Vang gården men ikke til en af sine sønner, derimod til Jens Klemmensen der kom fra Hassing, som igen solgte gården til Holger Madsen i 1942. Holger og Mariane havde indtil da haft en ejendom på Toftum mark, hvorefter den i 1951 blev overtaget af datteren Ebba og hendes mand Frederik. Mariane og Holger flyttede op i en mindre ejendom i Heltborg.

Peder Vang og Bodil flyttede til Hurup da de havde afhændet gården, Bodil døde året efter. Matilde der dengang arbejdede på systue hos en skrædder i Hurup passede nu samtidig sin far indtil han døde i 1940.

Et af de sidste år Peder Vang levede, var der en mand der sagde til ham: ”Det er en stor flok børn du har sat i verden”.

Peders svar var: ”Det er ikke en for mange, jeg har selv betalt alt og jeg har aldrig været i en sygekasse ej heller har jeg fået aldersrente (pension), jeg skylder ikke nogen noget”.

Disse var ordene fra en gammel stout bonde.

Kilde: Sydthy Årbog 1996, side 115-118.